

Zpráva z průzkumu kvality distanční výuky na středních školách

Česká středoškolská unie v průběhu listopadu 2020 provedla mapování situace týkající se distanční výuky na středních školách. Tato zpráva o dotazníkovém šetření si klade za cíl shrnout důležité poznatky získané přímo od jednotlivých žáků. Průzkum je unikátní v tom, že sleduje přímo názory jednotlivých středoškoláků, a to jak kvantitativně, tak formou získávání jednotlivých odpovědí a zkušeností. Získaná data nabízí jedinečný pohled na silné a slabé stránky distanční výuky, včetně autentických názorů jednotlivých studentů. Výpovědi žáků jsou subjektivní a zachycují tak výhradně studentskou perspektivu.

Obsah

Zpráva z průzkumu kvality distanční výuky na středních školách	1
Obsah	2
Průzkumný záměr	3
Metodika	3
Obecná data o distanční výuce	5
Preferovaný způsob výuky	5
Změna kvality distanční výuky oproti jaru	6
Online hodiny	7
Prostor na dotazy	7
Vyhovujícnost online hodin	8
Množství online hodin	9
Kamery při online hodinách	10
Testování, zkoušení a známkování	12
Vhodnost	13
Odkládání testů	13
Váha	14
Kamera	15
Závěr	15

Průzkumný záměr

Záměrem dotazníkového šetření bylo zmapovat silné a slabé stránky distanční výuky na středních školách a nižších stupních víceletých gymnázií v České republice ze subjektivního pohledu žáků.

Cílem bylo získat data z těchto oblastí:

- Kvalita distanční výuky
- Porovnání distanční výuky s prezenční výukou
- Zlepšení distanční výuky oproti minulému školnímu roku
- Průběh a kvalita online hodin v distanční výuce
- Známkování a testování v distanční výuce

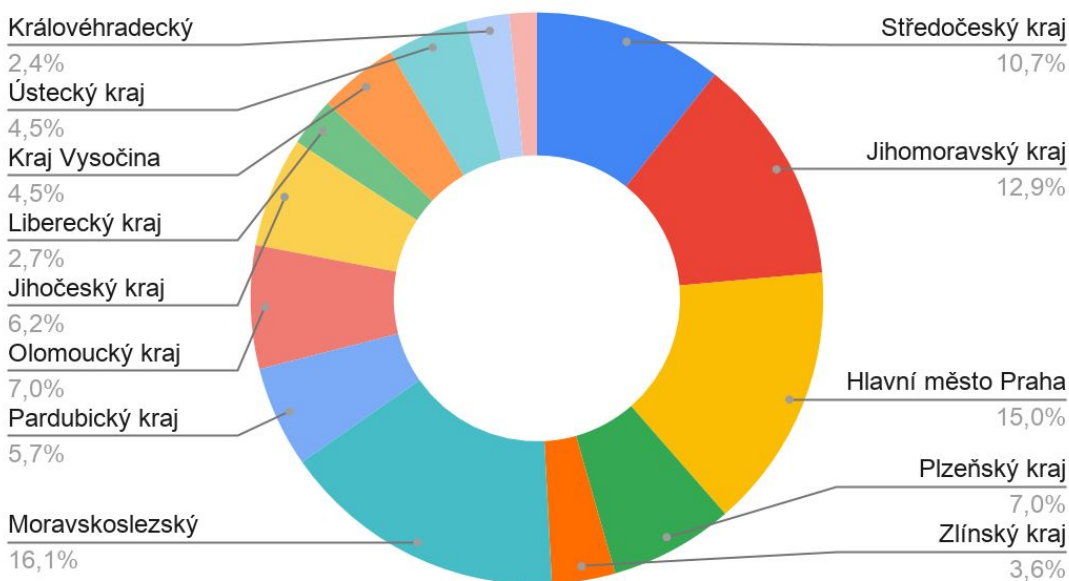
Metodika

Žáci odpovídali prostřednictvím online dotazníku, který byl šířen primárně pomocí sociálních sítí (České středoškolské unie i spřátelených organizací). Byla také využita placená propagace. Dotazník jsme rozeslali vlastním členům (cca 400 adres) a ředitelům všech středních škol v ČR. Vzorek respondentů nelze považovat za reprezentativní, neklademe si proto za cíl zobecnit závěry z dotazníkového šetření, nýbrž upozornit na jednotlivé nedostatky. Je například pravděpodobné, že ředitelé škol, na kterých je distanční výuka významně špatná, dotazníky žákům ani nepředali. Je třeba také počítat s možností, že k vyplnění dotazníku motivovala žáky špatná situace na škole.

Celkový počet respondentů: 9 199

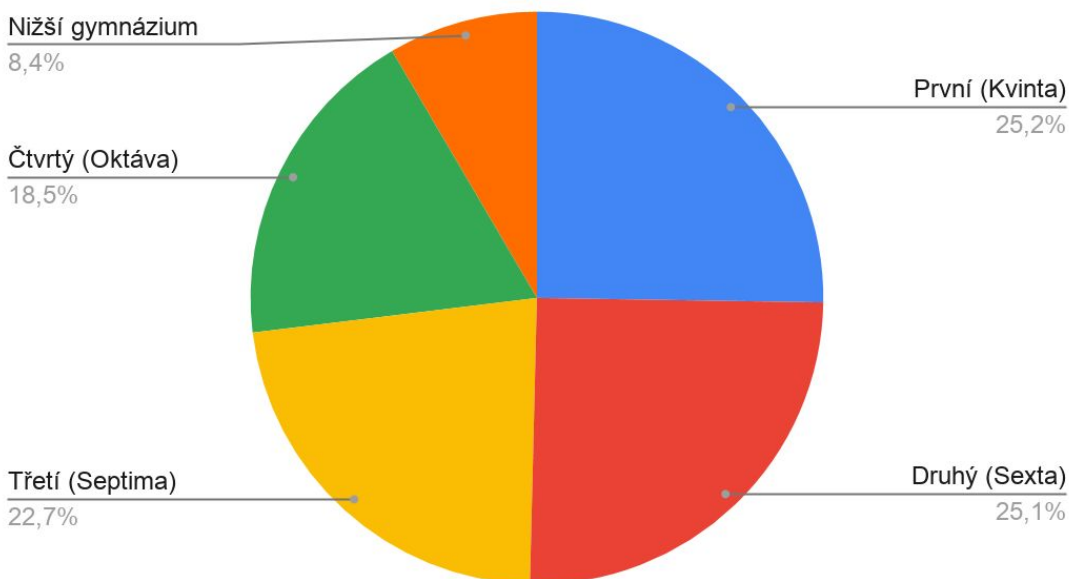
Horizontální pokrytí vzorku respondentů

9199 odpovědí

Ročník střední školy

9199 odpovědí

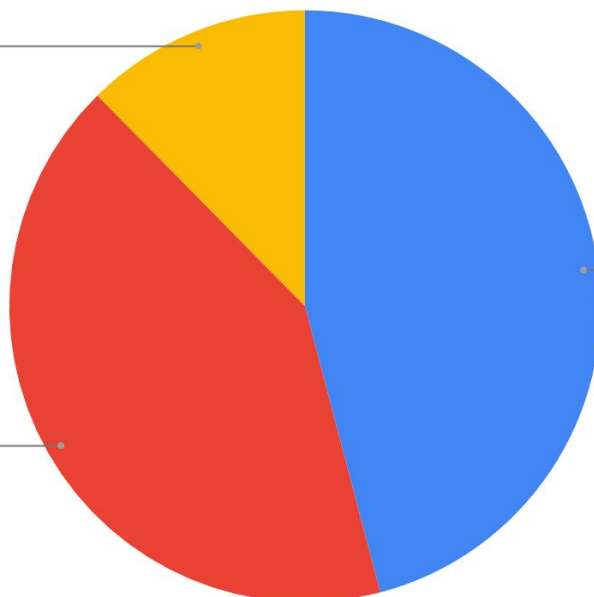
Typ střední školy

9199 odpovědí

Střední odborné učiliště
12,4%

Střední odborná škola
41,7%

Gymnázium
45,9%

Obecná data o distanční výuce

V tomto bloku otázek bylo cílem zjistit základní obecná data o distanční výuce. Zabývali jsme se primárně porovnáním s jarní distanční výukou a výukou prezenční. Pro odpovědi byla u většiny otázek využita škála 1 - 5 s označením dle konkrétního znění otázky. Dotazovaným jsme umožnili doplnit svou odpověď textem.

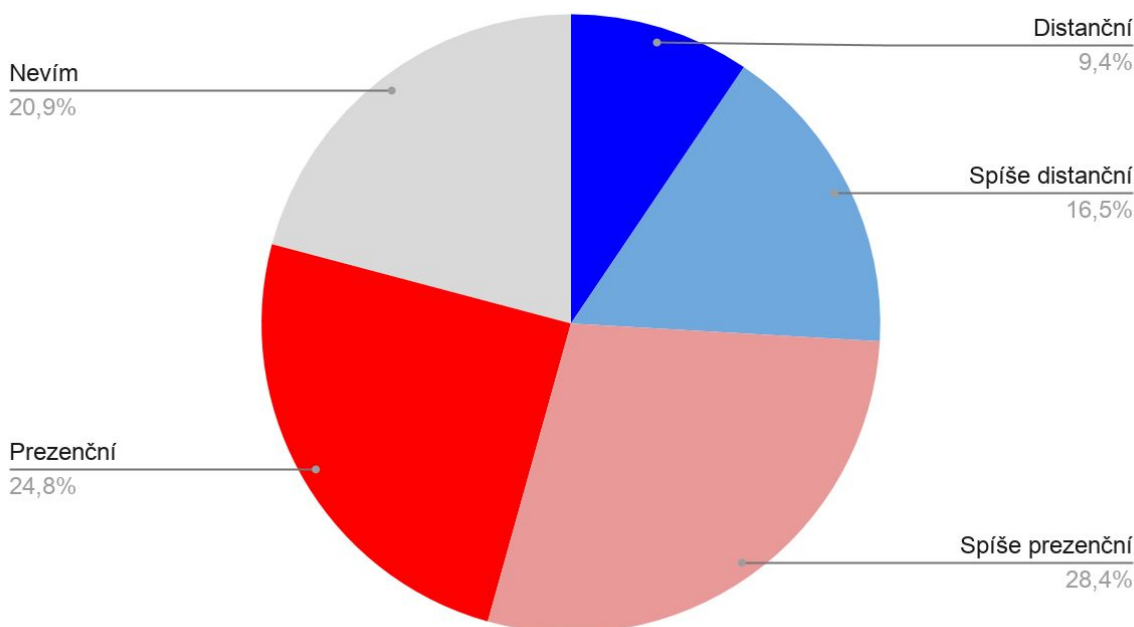
Preferovaný způsob výuky

Tato otázka měla za úkol obecně ukázat, jaký způsob výuky žákům více vyhovuje.

Více než polovina dotazovaných (53,2 %) vyjádřila preferenci prezenční výuky, k výuce distanční se přiklání asi čtvrtina dotazovaných.

Vyhovuje ti více distanční, nebo prezenční výuka?

9199 odpovědí

Ptali jsme se také na odůvodnění odpovědí. U dotázaných, kteří preferují distanční výuku, se často opakovaly odpovědi jako: „*Mohu si zorganizovat čas podle sebe. Distanční výuka je pro mě mnohem efektivnější.*“ Byla vyzdvižována primárně **možnost větší**

organizace času.

Při preferenci prezenční výuky dotazovaní nejčastěji kritizovali hlavně **absenci řádu**. Často byl také zmiňován **nedostatek sociálního kontaktu** a interakce se spolužáky i pedagogem.

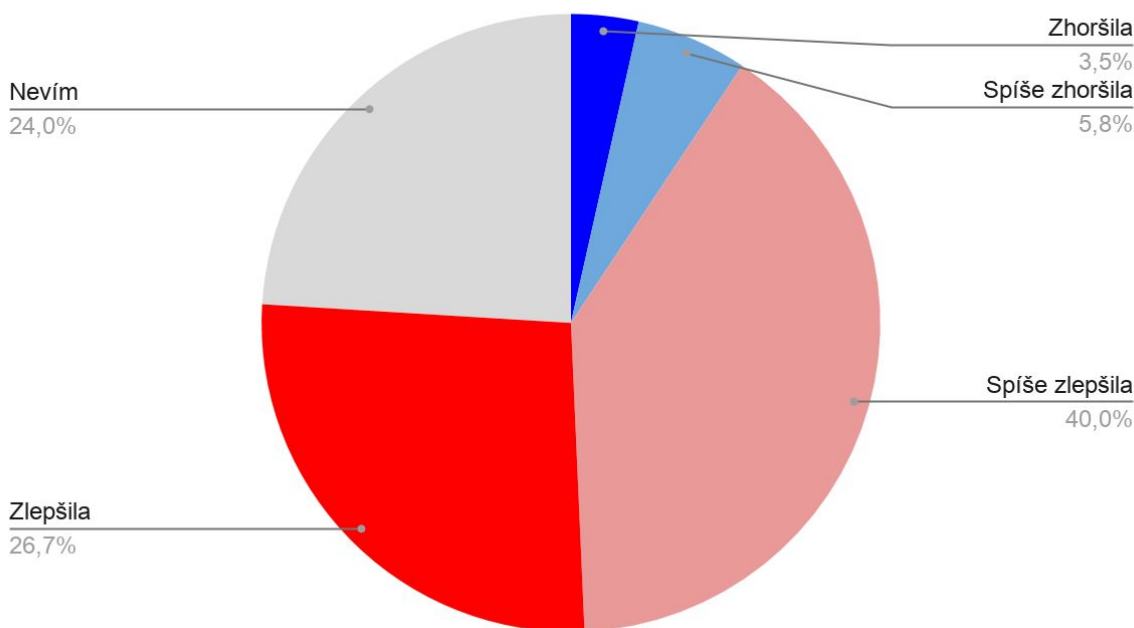
Z porovnání dat mezi demografickými skupinami vyplynulo, že napříč školami mají studenti velmi podobný názor. Nižším ročníkům víceletých gymnázií vyhovuje distanční výuka více než ostatním, nejméně pak vyhovuje třetím ročníkům SŠ. Menší preferenci prezenční výuky vykazovali dotazovaní z hlavního města, naopak největší preference přišla od studentů z Královehradeckého kraje.

Změna kvality distanční výuky oproti jaru

Zajímalo nás také, zda se kvalita distanční výuky podle studentů od jara změnila. **Dvě třetiny dotázaných si myslí, že se zlepšila nebo spíše zlepšila**. Jen něco málo přes 9 % dotázaných se přiklání na stranu zhoršení.

Změnila se oproti jaru kvalita distanční výuky?

9199 odpovědí

U zlepšení distanční výuky uvádějí dotazovaní jako pozitiva hlavně **větší koordinaci školy, větší dovednosti učitelů v online prostředí** a zlepšení časové dotace napříč předměty. „Někteří učitelé o jarní karanténě vůbec neučili, jen jednou do měsíce poslali domácí úkol. Teď pravidelně posílají úkoly všichni,“ říká jeden ze studentů.

Jako důvody zhoršení uvádějí nejvíce **vysokou zátěž**, v některých předmětech mají online hodiny i větší množství úkolů a se školou stráví i celý den. Často studenti také uvádějí **zvýšenou obtížnost testů** bez ohledu na fakt, že se často učí žáci většinu věcí sami. Respondenti uvádějí, že tak učitel někdy koná kvůli předpokladu, že budou žáci podvádět.

"Testy jsou mnohdy těžké a máme na ně tak krátký časový limit, že se to nedá v klidu zvládnout. A to vše jen proto, že učitelé předem počítají s tím, že žáci budou podvádět a využívat internet, a proto na test dávají věci, které ani na tom internetu nenajdete."

Online hodiny

V této sekci bylo účelem získat zkušenosti studentů s online hodinami, které jsou v distanční výuce jedinou možností pro živou vizuální interakci ve třídě. Většina otázek využívala škálu 1 - 5. Na konci bloku byla také přidána otázka s textovou odpovědí pro další postřehy studentů. Do této sekce byli odkázáni pouze respondenti, kteří kladně odpověděli na otázku, zda mají online hodiny

Na otázku, zda studenti online hodiny mají, odpovědělo kladně 97,1 %. U zbylých 2,9 % se může jednat zejména o absenci přístupu k internetu nebo celkovou absenci online hodin.

Prostor na dotazy

Frontální výuku je důležité kombinovat s interakcí se studenty. Proto jsme zjišťovali, zda se při hodinách najde prostor i na dotazy studentů. Dobrou zprávou je, že **přes 80 % respondentů vnímá dostatek prostoru pro své dotazy.** Téměř 6 % dotázaných se tak necítí.

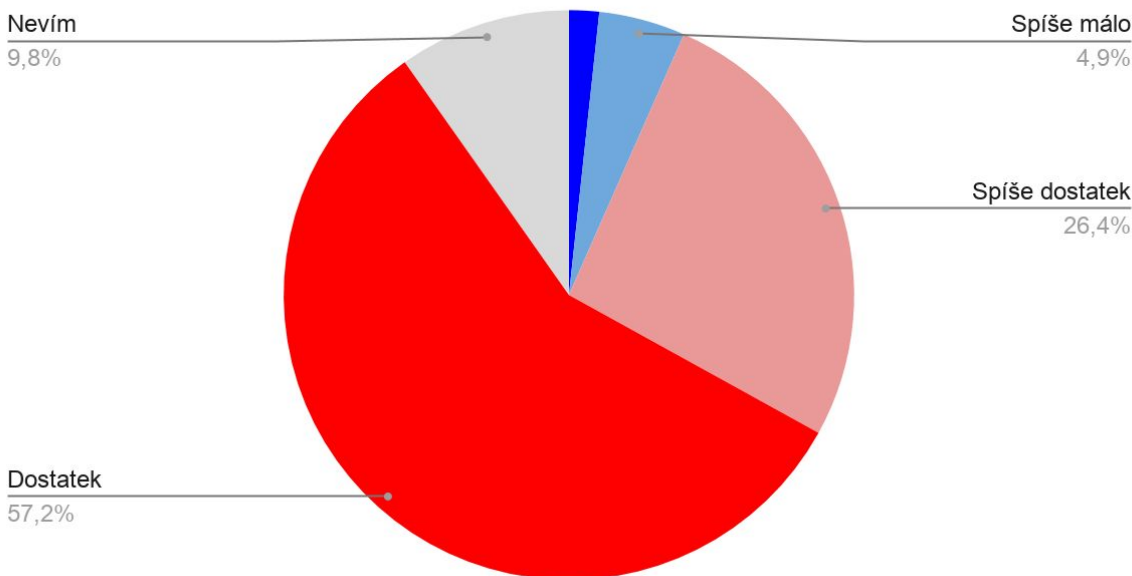
Největší prostor pro dotazy vnímají studenti gymnázií, méně pak studenti učilišť a nejmenší studenti středních odborných škol. To může být způsobeno tím, že školy s nejhoršími výsledky (střední odborná učiliště a střední odborné školy) mají problém se sháněním kvalifikovaných učitelů.¹

Žáci nižších stupňů víceletých gymnázií pak nejvíce cítí, že dostávají prostor.

¹ RYŠKA, Radim. Kvalita škol a hodnocení výsledků vzdělávání. V Praze: Vydavatelství Pedagogické fakulty, Univerzita Karlova, 2008. ISBN 978-80-7290-368-9.

Dostáváš během online hodin dostatečný prostor pro své dotazy?

8929 odpovědí

Hodnocení online hodin

V této otázce jsme zjišťovali, zda studentům online hodiny vyhovují. **Ačkoliv téměř polovině studentů (46,8 %) online hodiny (spíše) vyhovují, u velké části studentů (28,8 %) tomu tak není.** Nemusí přitom jít o specifikum online hodin, ale atribut většiny vyučovacích hodin na českých středních školách.²

Nejvíce vyhovují hodiny studentům gymnázia, nejméně pak studentům středních odborných škol. To lze částečně vysvětlit tím, že studenti středních odborných škol častěji než studenti jiných typů SŠ uvádějí, že je obecně nebaví se učit, že si vybrali

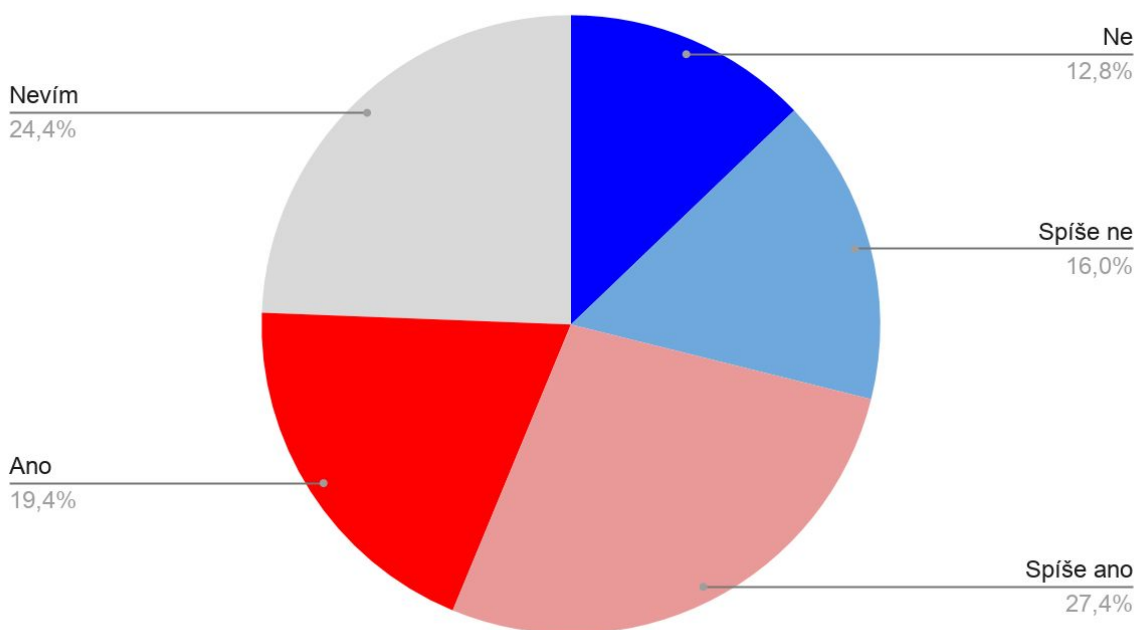
² PROKOP, Daniel a Tomáš DVOŘÁK. Analýza výzev vzdělávání v České republice. In: Eduzmena [online]. 13. 5. 2019 [cit. 2020-12-13]. Dostupné z: https://eduzmena.cz/wp-content/uploads/2019/05/Eduzme%CC%8Cna_A4_Studie-celek_III.pdf

špatný obor nebo že výuka je příliš náročná.³ Online hodiny tak zřejmě studenti vnímají stejně jako hodiny prezenční.

Nejvíce online hodiny vyhovují studentům nižších stupňů víceletých gymnázií, nejméně naopak vyhovují studentům posledních ročníků středních škol, a to o téměř 14 %.

Vyhovují ti online hodiny?

8929 odpovědí

Množství online hodin

Ačkoliv se jeví online hodiny jako nejlepší náhrada prezenční výuky, z pokynů MŠMT⁴ vyplývá, že není vhodné aplikovat na online výuku klasický rozvrh v plném rozsahu. Je velmi těžké po delším čase u počítače udržet pozornost. Proto jsme zjišťovali, zda žákům počet hodin připadá ideální.

³ Člověk v tísni. Jeden svět na školách. Zpráva o dotazníkovém šetření na středních školách z roku 2017 včetně porovnání s rokem 2014, 2012 a 2009. 2017 [cit. 2020-12-29]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/media/publications/765/file/vyzkum-2017.pdf>

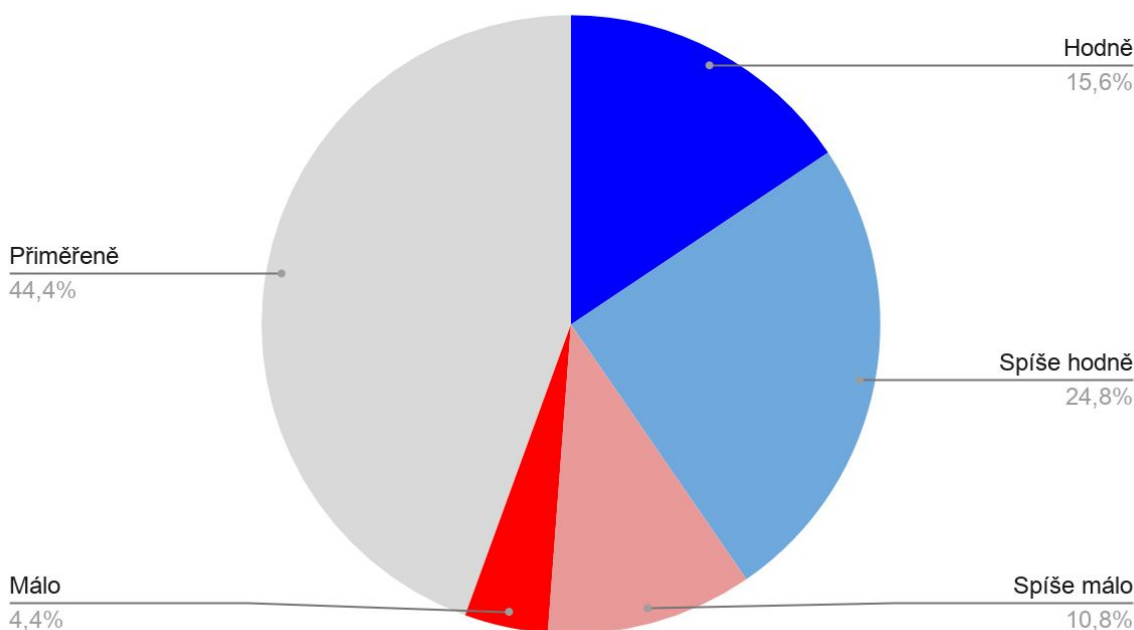
⁴ <https://www.edu.cz/metodika-pro-vzdelavani-distancnim-zpusobem/>

Z odpovědí vyplynulo, že pouze téměř polovině studentů (44,4 %) připadá počet hodin přiměřený. **Přes 40 % žáků ale vnímá nadbytek online hodin**, přes 15 % studentů pak vnímá nedostatek hodin.

Více než ostatní pak vnímají spíše vyšší počet hodin studenti prvních a posledních ročníků středních škol. To lze vysvětlit tak, že zatímco jedni se aklimatizují na výuku na nové škole, druzí se připravují na ukončení školy. Učitelé tak jejich výuce věnují ještě více času než ostatním. Zároveň žáci prvních ročníků (kategorie zahrnuje i studenty víceletých gymnázií, nelze tedy plně generalizovat) nemusí být ze základní školy na takové množství učiva zvyklí. Studenti maturitních ročníků se pak mohou chtít věnovat spíše přípravě na maturitní zkoušku.

Kolik ti připadá, že máš online hodin?

8874 odpovědí

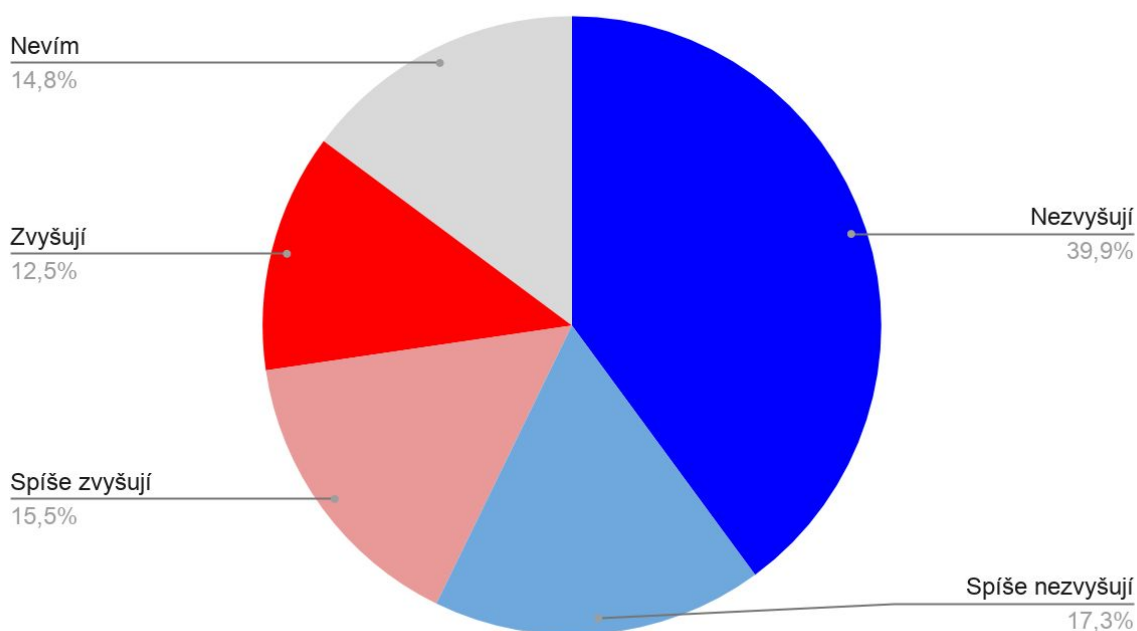

Kamery při online hodinách

Zeptali jsme se studentů, zda podle nich kamery zvyšují kvalitu online hodin. **Většina respondentů (57,2 %) se přiklání k názoru, že kamery kvalitu výuky nezvyšují.** Více než čtvrtina respondentů (28 %) si naopak myslí, že kamery zvyšují kvalitu online hodin.

Zvyšují podle tebe kamery kvalitu online hodiny?

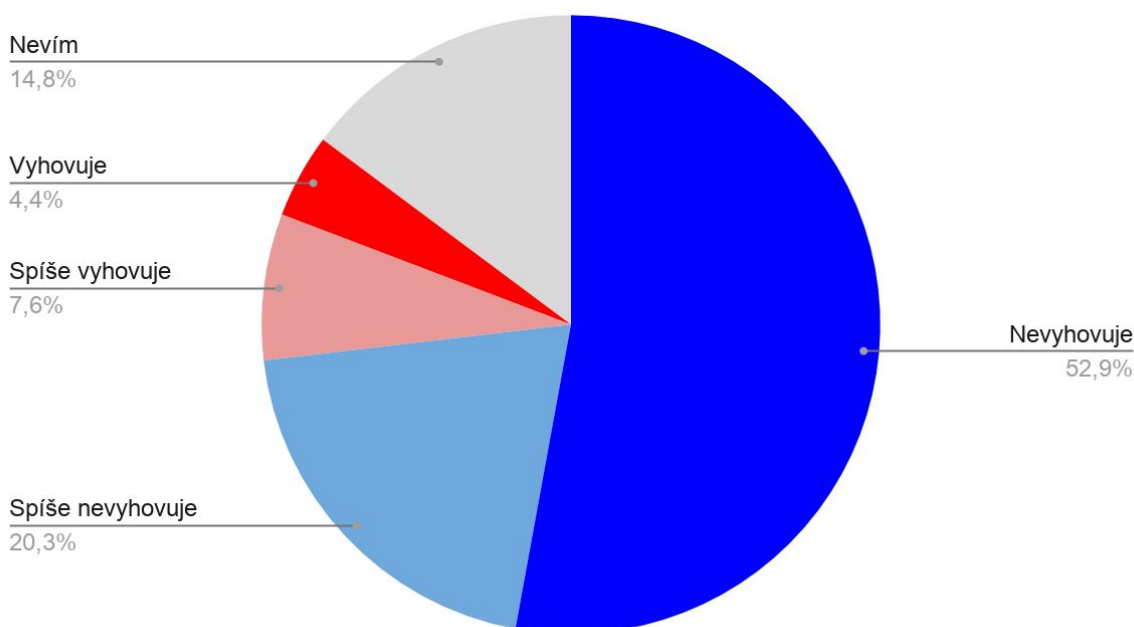
7431 odpovědí

Mít zapnutou kameru také většině respondentů (73,2 %) nevyhovuje. Mít zapnutou kameru vyhovuje pak pouze 12 % respondentů.

Vyhovuje ti mít při online hodině zapnutou kameru?

7459 odpovědí

Jeden ze studentů shrnuje svoji zkušenost s kamerami: „U nás je to zavedené tak, že žáci nemusí mít zapnuté ani mikrofony ani kamery z toho důvodu, že někteří mají špatné připojení. Ale na druhou stranu učitelé mají kamery i mikrofony zapnuté po celou dobu výuky a za mě je to mnohem lepší. Žáci se více soustředí a mají pocit aspoň nějakého kontaktu s učitelem.“

Ačkoliv se studenti spíše přiklánějí k názoru, že zapnuté kamery přínosné nejsou, z individuálních odpovědí vyplývá, že kamera učitele může zvýšit kvalitu výuky.

Být vidět na kameře tedy žákům nevyhovuje, dle doporučení MŠMT to nemůže být vymáháno, a pokud se na tomto postupu pedagog se žáky přímo neshodne, nejde o vhodný doplněk výuky. Kamera učitele naopak může pomoci ke kvalitnějšímu výkladu, který žáka více zaujme.

Testování, zkoušení a známkování

V tomto bloku jsme od studentů sbírali informace ohledně testování a zkoušení znalostí v distanční výuce a jejich následném hodnocení. Zabývali jsme se jak vhodností takových postupů, tak například váhou hodnocení v distanční výuce oproti běžné.

Většina otázek využívala škálu 1 - 5. Na konci bloku byla také přidána otázka s textovou odpovědí pro další postřehy studentů.

Do této sekce byli odkázáni pouze respondenti, kteří kladně odpověděli na otázku, zda u nich testování, zkoušení nebo známkování probíhá.

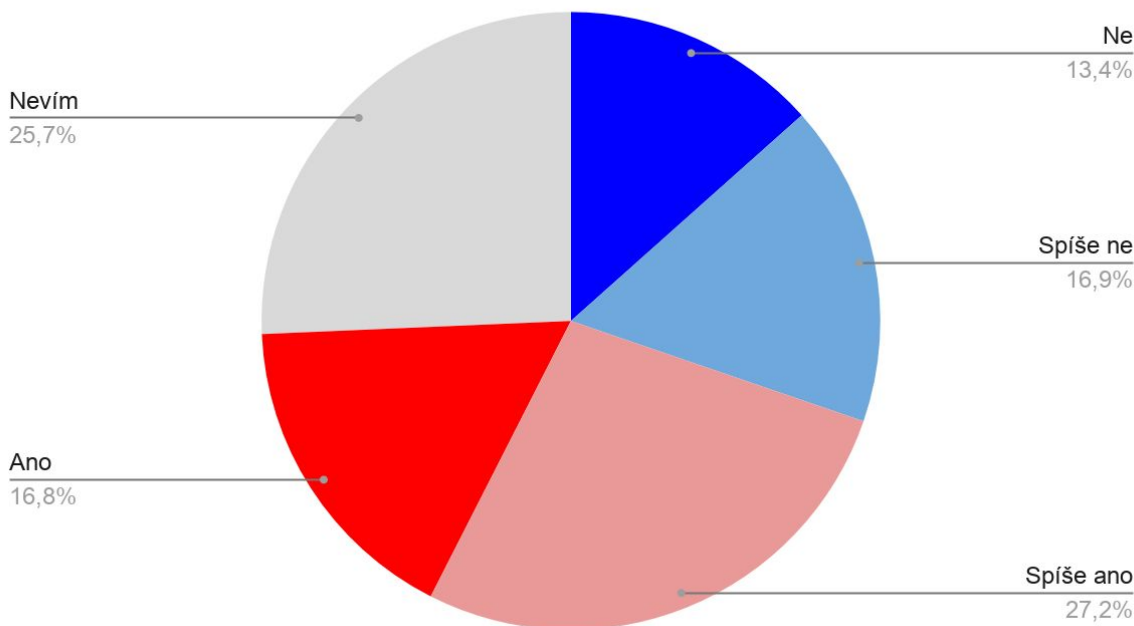
U naprosté většiny respondentů (94,2 %) zkoušení nebo testování probíhá.

Hodnocení zkoušení, testování a známkování

Odpovědi studentů na otázku, zda jim zkoušení, testování a známkování v distanční výuce vyhovuje, byly **velmi vyrovnané**. Jako nevyhovující nebo spíše nevyhovující je označilo 30,3 % respondentů, zatímco 44 % je považuje za (spíše) vyhovující.

Vyhovuje ti zkoušení a testování v distanční výuce?

8661 odpovědí

Odkládání testů

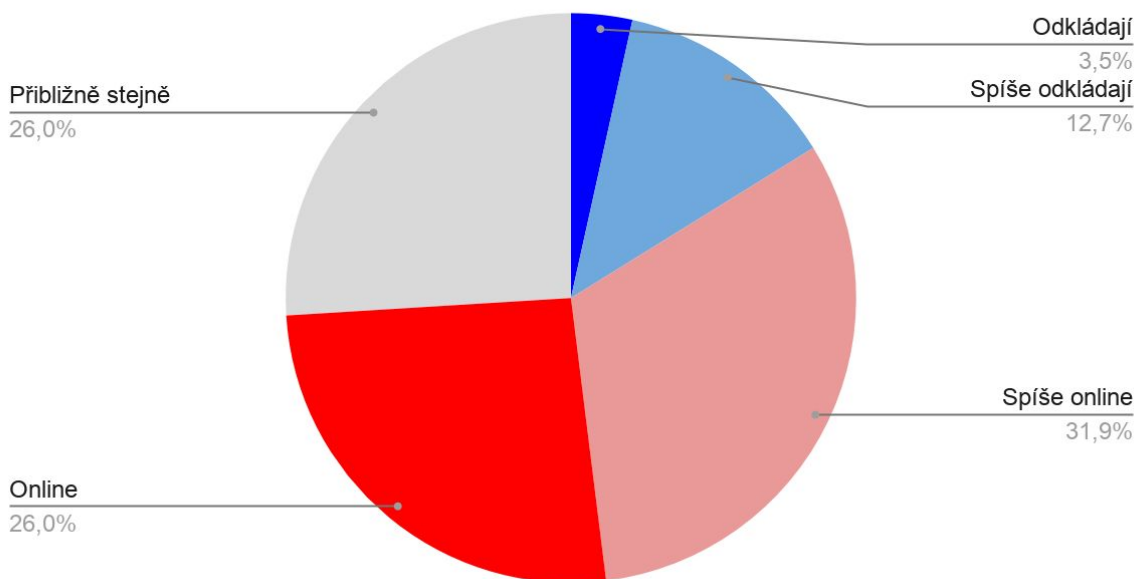
V této otázce jsme zjišťovali, zda učitelé v testech a zkoušení pokračují i v distanční výuce, nebo je odkládají na návrat do škol. **Většina studentů (57,9 %) vnímá u učitelů spíše příklon k psaní testů online**, 16,2 % studentů jsou testy pak spíše odkládány na návrat do prezenční výuky.

Ačkoliv online výuka nenabízí tolik možností pro vyhotovení klasických podkladů pro hodnocení (písemné a ústní zkoušení), rozhodně není vhodné většinu testů odkládat na návrat do školy, neboť pak může snadno dojít k přehlcení studentů i učitelů.

Studenti středních škol přešli do režimu rotační výuky 7. prosince. Bylo avizováno, že má týden prezenční výuky sloužit primárně pro srovnání učiva. Z reakcí středoškoláků ale vyplynulo, že byli žáci na velkém počtu škol zahlceni neúměrným množstvím testů. Navzdory tomu, že byli testováni i při distanční výuce.

Tvoji učitelé spíše odkládají testy, až se vrátíte do školy, nebo využívají online náhrad?

8661 odpovědí

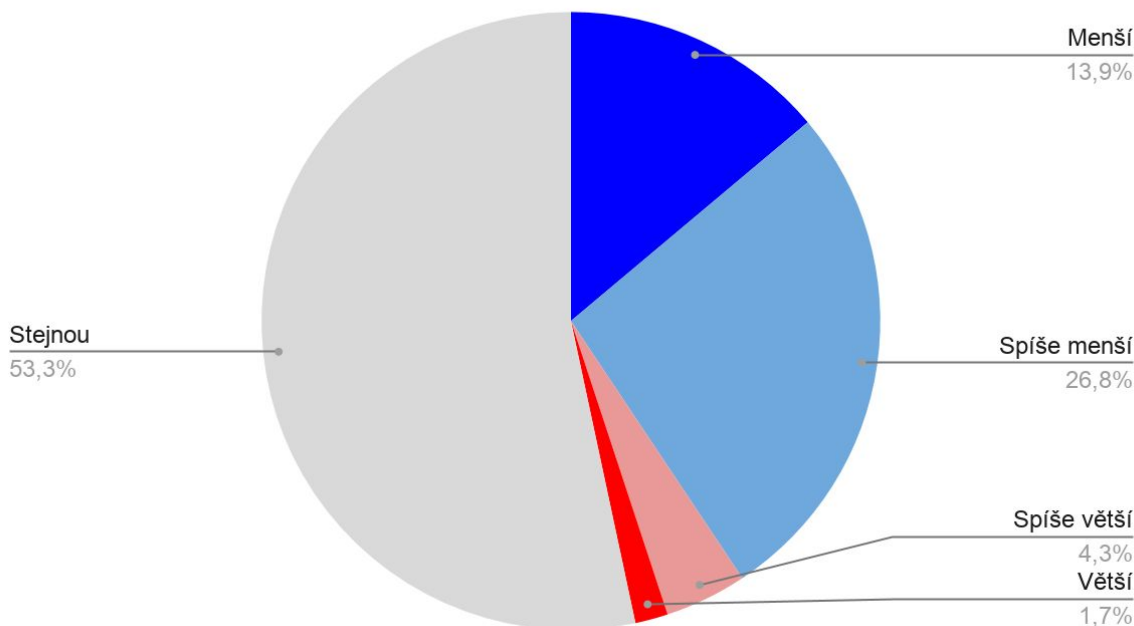
Váha známek

Ptali jsme se také, jakou váhu mají známky v distanční výuce. Více než polovina respondentů (53,3 %) odpověděla, že stejnou jako ve výuce prezenční. Více než třetina respondentů pak odpověděla, že mají váhu menší.

Lze z toho vyvodit, že někteří učitelé nepovažují známky z testování v distanční výuce za tolik reprezentativní jako ve výuce prezenční. Ať už například z domněnky o podvádění studentů nebo z toho důvodu, že se studenti musí většinou na testy připravovat sami doma.

Mají známky stejnou váhu jako ty, které získáte ve škole?

8661 odpovědí

Kamera

Zjišťovali jsme také, zda jsou studenti při testech nebo zkoušení nuceni k tomu mít zapnuté kamery. Metodika MŠMT využití kamer přímo zmiňuje a uvádí, že by se mělo „vyvarovat situací, které zasahují do osobní integrity“.

Přesto se více než polovina dotazovaných s takovým požadavkem setkala. Z otevřených odpovědí i předešlých otázek vyplývá, že zapnuté kamery nehodnotí kladně.

Závěr

Ačkoliv data ani závěry nelze plně vztáhnout na všechny studenty středních škol, ukázaly některé důležité trendy, kterým je třeba věnovat pozornost.

Oproti jaru došlo dle dat ke zlepšení distanční výuky, vyplynulo ale, že spousta nedokonalostí se stále nepovedlo vyřešit a dosud přetrvávají. Jako primární problémy lze uvést **nadměrné množství online hodin, nadměrnou psychickou zátěž, problémy se samostudiem, nedostatek sociálního kontaktu**, či to, že **velké části žáků online hodiny nevyhovují**.

Dále lze také říci, že doporučení ministerstva nejsou ve velké míře dodržována a závaznými nařízeními by šlo některým problémům předejít, např. přehlcení testy při návratu do škol.

Ačkoliv nelze generalizovat, rozdíly mezi typy středních škol odpovídají zjištěním MŠMT a ČŠI ohledně diferencí kvality výuky na těchto školách⁵. Z hlediska ročníků lze ale říci, že s distanční výukou mají nejlepší zkušenosti žáci nižšího stupně víceletých gymnázií.

Dle obecných otázek ohledně distanční výuky lze usuzovat, že **distanční výuka je nejlépe zorganizovaná v hlavním městě**, neboť zde dle dat mají žáci k distanční výuce nejpozitivnější přístup a oproti jaru také vnímají největší zlepšení.

Respondenti by za smysluplné považovali **přenesení pozitivních atributů distanční výuky** do prezenční. Takovými jsou například větší šíře využívání moderních technologií, či kladení důrazu na komunikaci. Dle odpovědí studentů a výhod, které u distanční výuky uváděli, lze také říct, že by prospěl větší **důraz na sebevzdělávání a zaměření se na přednosti a zájmy studentů**.

⁵ RYŠKA, Radim. Kvalita škol a hodnocení výsledků vzdělávání. V Praze: Vydavatelství Pedagogické fakulty, Univerzita Karlova, 2008. ISBN 978-80-7290-368-9.

Jako obecné řešení problémů lze uvést větší kooperaci mezi pedagogy i studenty. Při běžné výuce, a o to více v distanční, by měly být brány ohledy na potřeby a časové možnosti žáka, měl by být uplatňován individuální přístup. Jako výsledek diskuzí o vyučování by pak mohla být výuka příjemnější i prospěšnější pro obě strany.

Na konci dotazníku jsme respondentům položili otázku: „*Chtěl/a bys, aby škola využívala technologie a online nástroje více i v běžné výuce?*“, na kterou **více než polovina respondentů odpověděla kladně**, přibližně 20 % si pak zachovalo neutrální přístup. To lze považovat za jasný apel ze strany studentů k další digitalizaci a modernizaci českého školství tak, aby kráčelo s dobou a připravovalo studenty ne na svět minulý, ale lepší svět budoucí.

Ačkoliv aktuální situace rozhodně není lehká a přináší mnoho úskalí, nabízí také prostor pro změnu, pro nové nápady a inovace. Nové podmínky přímo vyzývají k zapojení i jiných způsobů výuky než frontálních a jiných způsobů ověřování dovedností a znalostí než v písemném testu nebo před tabulí. Problémem ale často je, že pedagogové o jiných metodách neví nebo kvůli přehlcení na jejich zapojování nemají čas.